

राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रातील
स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनीच्या ७/१२ च्या
इतर हक्कातील पुनर्वसनासाठी राखीव असलेले
शेरे उठविण्याची कार्यवाही करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

महसूल व वन विभाग

शासन निर्णय क्र:- आरपीए-२०२२/प्र.क.०९/र-१,

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

दिनांक:- १८ जानेवारी, २०२२

वाचा:- १. महाराष्ट्र प्रकल्पबाधित व्यक्तींचे पुनर्वसन अधिनियम, १९७६, १९८६ व १९९९ अन्वये प्रसिद्ध
केलेल्या अधिसूचना.

२. शासन निर्णय क्रमांक आरपीए/२०१९/प्र.क्र.१५१/र-१, दिनांक ०५.०८.२०१९

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र प्रकल्पबाधित व्यक्तींचे पुनर्वसन अधिनियम, १९७६, १९८६ व १९९९ अन्वये प्रसिद्ध
केलेल्या अधिसूचनांनुसार राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रात स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनीच्या
७/१२ उताऱ्यामधील इतर हक्कातील नोंदीमध्ये “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे शेरे नमुद करुन हस्तांतरण
व्यवहारावर निर्बंध लादण्यात आले आहेत. त्यामुळे सदर प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रातील भूधारकांना अनेक
वर्षांपासुन त्यांच्या जमिनी खरेदी-विक्री, खातेफोड आणि वारसा हक्कानुसार विभागणी करण्यास अडचणी
येत आहेत.

प्रकल्पग्रस्तांच्या पुनर्वसनासाठी लाभक्षेत्रामध्ये जमिनीची आवश्यकता विचारात घेता, लाभक्षेत्रातील
सर्व स्लॅबपात्र जमिनींवर असलेले निर्बंध उठविण्यास परवानगी देणे शक्य नाही. त्यामुळे लाभक्षेत्रातील
खातेदारांनी त्यांच्या स्लॅबपात्र क्षेत्रावरील निर्बंध उठविण्याबाबत केलेल्या मागणीबाबत सर्वकष धोरण निश्चित
करण्याचे निर्देश मा. उच्च न्यायालयाने दिले होते. त्यास अनुसरुन राज्यातील ज्या पाटबंधारे प्रकल्पांच्या
लाभक्षेत्रांमधील खातेदारांच्या जमिनींना सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध नाहीत व भविष्यातही सिंचनाच्या
सुविधा उपलब्ध होण्याची शक्यता नाही, याबाबत प्रकल्प यंत्रणेने खात्री करुन त्याबाबत सादर केलेल्या
तांत्रिक अहवालाचे आधारे, सदर लाभक्षेत्रातील भूधारकांच्या जमिनीच्या ७/१२ मधील इतर हक्कातील
नोंदीमध्ये “पुनर्वसनासाठी राखीव” असलेले शेरे कमी करण्याबाबतची व जमिनी हस्तांतरण व्यवहारांवरील
निर्बंध उठविण्याबाबत शासन निर्णय क्रमांक आरपीए/२०१९/प्र.क्र. १५१/र-१, दिनांक ०५.०८.२०१९ रोजी
कार्यपध्दती निहीत केलेली आहे. सदर शासन निर्णयानुसार संबंधितांच्या अर्जावर कार्यवाही करण्याबाबत
कालमर्यादा विहीत करण्याचे आदेश मा. उच्च न्यायालयाने दिले आहेत.

राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रामधील ज्या स्लॅबपात्र खातेदारांच्या/भूधारकांच्या
जमिनींना सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध आहेत किंवा उपलब्ध होणार आहेत, परंतु सदर जमिनींचे संपादन
अद्यापर्यंत करण्यात आलेले नाही, अशा प्रकरणी देखील संबंधित खातेदारांकडुन “पुनर्वसनासाठी राखीव”
असे ७/१२ च्या इतर हक्कात नोंदविलेले शेरे कमी करण्याची मागणी करण्यात येत आहे, तसेच मा. उच्च
न्यायालयात विविध याचिका दाखल केलेल्या आहेत. परंतु सदर जमिनींना सिंचन सुविधा उपलब्ध
आहेत/होणार असल्याने अशा प्रकरणी उक्त दिनांक ०५.०८.२०१९ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार कार्यवाही
करणे शक्य होत नाही.

यास्तव राज्यातील प्रकल्पग्रस्तांच्या पुनर्वसनासाठी लाभक्षेत्रामध्ये जमिनीची आवश्यकता विचारात घेता, पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रामधील ज्या स्लॅबपात्र खातेदारांच्या/भुधारकांच्या जमिनींना सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध आहेत किंवा उपलब्ध होणार आहेत, परंतु सदर जमिनींचे संपादन अद्यापपर्यंत करण्यात आलेले नाही, अशा जमिनींच्या हस्तांतरणावरील निर्बंध लादण्यासाठी ७/१२ च्या इतर हक्कामध्ये नोंदविलेले “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे शेरे कमी करण्यासंदर्भात उचित निर्णय घेणे, तसेच अशा प्रकरणी कार्यवाही करण्यासाठी कालमर्यादा विहीत करणे, या अनुषंगाने दिनांक ०५.०८.२०१९ रोजीचा शासन निर्णय अधिक्रमीत करून सर्वकष शासन निर्णय निर्गमीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :

१. राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रात सिंचन सुविधा उपलब्ध झालेल्या नाहीत व भविष्यातही अशा सुविधा उपलब्ध होण्याची शक्यता नाही, अशा प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रात स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनींच्या हस्तांतरण व्यवहारावरील असलेले निर्बंध उठविण्याबाबत शासन निर्णय क्रमांक आरपीए/२०१९/प्र.क्र. १५१/र-१, दिनांक ०५.०८.२०१९ या शासन निर्णयान्वये अधिक्रमीत करण्यात येत आहे.
२. महाराष्ट्र प्रकल्पबाधित व्यक्तीचे पुनर्वसन अधिनियम, १९७६, १९८६ व १९९९ अन्वये प्रसिद्ध केलेल्या अधिसूचनानुसार राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रामधील स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनींवर हस्तांतरण निर्बंध लादण्यासाठी ७/१२ च्या इतर हक्कात “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे शेरे ठेवण्यात आले आहेत, परंतु सदर जमिनींच्या संपादनाची कार्यवाही अद्यापपर्यंत करण्यात आलेली नाही, अशा खालील प्रकरणी पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रामधील स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनींवर हस्तांतरणावरील निर्बंध लादण्यासाठी ७/१२ च्या इतर हक्कामध्ये नोंदविलेले “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे शेरे कमी करण्यासंदर्भात विहीत कार्यपद्धती अनुसरून उचित निर्णय घेण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.
 - अ) राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रामधील ज्या स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनींना सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध नाहीत व भविष्यातही सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध होण्याची शक्यता नाही, अशा प्रकरणी ७/१२ उतान्याच्या इतर हक्कामधील “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे शेरे कमी करण्यासंदर्भात विहीत कार्यपद्धती अनुसरून उचित निर्णय घेणे.
 - आ) राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रामधील ज्या स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनींना सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध आहेत किंवा भविष्यात सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध होणार आहे, अशा लाभक्षेत्रामधील जमिनींच्या ७/१२ उतान्यावर इतर हक्कामध्ये दिनांक ०१.०१.२००० पुर्वी “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे शेरे नोंदविण्यात आलेले आहेत, अशा प्रकरणी “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे शेरे कमी करण्यासंदर्भात विहीत कार्यपद्धती अनुसरून उचित निर्णय घेणे.
 - इ) राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रामधील ज्या स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनींना सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध आहेत किंवा भविष्यात सिंचनाच्या सुविधा

उपलब्ध होणार आहे, अशा लाभक्षेत्रामधील जमिनीच्या ७/१२ उताऱ्यावर इतर हक्कामध्ये दिनांक ०१.०१.२००० रोजी किंवा नंतर “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे शोरे नोंदविण्यात आलेले आहेत, अशा प्रकरणी खालीलप्रमाणे कार्यवाही करण्यात येईल.

१. अशा सर्व क्षेत्रांचा त्यांच्या अंदाजीत संपादन रकमेसह पुनर्वसनासाठीच्या भूसंचयामध्ये समावेश करून सदर भूसंचय पात्र प्रकल्पग्रस्तांसाठी शासनाच्या विहीत संकेत स्थळावर प्रसिद्ध केला जाईल.

२. शासनाच्या विहीत संकेत स्थळावर प्रसिद्ध केल्यानंतर ६ महिन्यांच्या कालावधीत ज्या क्षेत्रासाठी प्रकल्पग्रस्त मागणी/अर्ज करतील, असे क्षेत्र प्रचलीत नियमानुसार संपादन करण्याची कार्यवाही करण्यात येईल. परंतु, ६ महिन्यांच्या कालावधीत ज्या क्षेत्रासाठी प्रकल्पग्रस्तांनी मागणी/अर्ज केला नाही, अशा प्रकरणी पुनर्वसनासाठी राखीव असे शोरे कमी करण्यासंदर्भात विहीत कार्यपद्धती अनुसरून उचित निर्णय घेणे.

३. उपरोक्त प्रकरणी जमिनीच्या हस्तांतरणावर निर्बंध लादण्यासाठी “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे ७/१२ उताऱ्यावर इतर हक्कामध्ये नोंदविलेले शोरे कमी करण्यासंदर्भात उचित निर्णय घेण्याबाबतचे प्रस्ताव शासन मान्यतेसाठी सादर करण्यासाठी जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे समिती स्थापन करण्यात येत आहे.

१. जिल्हाधिकारी :	अध्यक्ष
२. मुख्य अभियंता (जलसंपदा) :	सदस्य
३. उप आयुक्त (पुनर्वसन) :	सदस्य
४. संबंधित पाटबंधारे प्रकल्पाचे काम पाहणारे अधीक्षक अभियंता :	सदस्य
५. उप जिल्हाधिकारी (पुनर्वसन) :	सदस्य सचिव

४. कालमर्यादा:-

उपरोक्त प्रकरणी जमिनीच्या हस्तांतरणावर निर्बंध लादण्यासाठी “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे ७/१२ उताऱ्यावर इतर हक्कामध्ये नोंदविलेले शोरे कमी करण्यासंदर्भात उचित निर्णय घेण्याबाबतचे प्रस्तावासंदर्भात खालील प्रमाणे विहीत केलेल्या कालमर्यादेत कार्यवाही करण्यात यावी.

अ.क्र.	करावयाची कार्यवाही	कालावधी
१.	प्रस्तावा संबंधित प्रकल्पाच्या कार्यकारी अभियंता यांचेकडे अभिप्रायासाठी पाठवणे	१ आठवडा
२.	कार्यकारी अभियंता यांचे अभिप्राय	२ आठवडे
३.	अभिप्राय/अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर आढावा समितीची बैठक घेणे	१ आठवडा
४.	आढावा समितीने (स्वयंस्पष्ट अभिप्रायासह व त्रुटीविरहीत) प्रस्ताव विभागीय आयुक्त यांना सादर करणे.	१ आठवडा
५.	विभागीय आयुक्त कार्यालयाने प्रस्ताव शासनास सादर करणे	२ आठवडे
६.	शासन स्तरावर निर्णय घेणे (स्वयंस्पष्ट अभिप्राय व त्रुटीविरहीत प्रस्तावावर)	५ आठवडे

जमिनीच्या हस्तांतरणावर निर्बंध लादण्यासाठी “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे ७/१२ उताऱ्यावर इतर हक्कामध्ये नोंदविलेले शेरे कमी करण्यासंदर्भात उचित निर्णय शासन मान्यतेने घेतल्यानंतर सदर आदेशाची अंमलबजावणी ८ दिवसांत करुन त्याबाबतचा अहवाल शासनास सादर करणे बंधनकारक राहिल.

५. कार्यकक्षा :-

राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रामधील स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनीच्या हस्तांतरणावर निर्बंध लादण्यासाठी ७/१२ च्या इतर हक्कामध्ये नोंदविलेले “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे शेरे कमी करण्यासंदर्भात उचित निर्णय घेण्याबाबतच्या खालील प्रकरणांसंदर्भात परिच्छेद क्रमांक ६ मधील विहित कार्यपद्धतीनुसार कार्यवाही करणे.

(अ) राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रामधील ज्या स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनींना सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध नाहीत व भविष्यातही सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध होण्याची शक्यता नाही, अशी प्रकरणे.

(आ) राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रामधील ज्या स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनींना सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध आहेत किंवा भविष्यात सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध होणार आहे, अशा लाभक्षेत्रामधील जमिनींच्या ७/१२ उताऱ्यावर इतर हक्कामध्ये दिनांक ०१.०१.२००० पुर्वी पुनर्वसनासाठी राखीव असे शेरे नोंदविण्यात आलेले आहेत, अशी प्रकरणे.

(इ) राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रामधील ज्या स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनींना सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध आहेत किंवा भविष्यात सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध होणार आहे, अशा लाभक्षेत्रामधील जमिनींच्या ७/१२ उताऱ्यावर इतर हक्कामध्ये दिनांक ०१.०१.२००० रोजी किंवा नंतर “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे शेरे नोंदविण्यात आलेले आहेत, अशा सर्व क्षेत्रांचा त्यांच्या अंदाजीत संपादन रकमेसह पुनर्वसनासाठीच्या भूसंचयामध्ये समावेश करुन सदर भूसंचय पात्र प्रकल्पग्रस्तांसाठी शासनाच्या विहित संकेत स्थळावर प्रसिद्ध केला जाईल. शासनाच्या विहित संकेत स्थळावर प्रसिद्ध केल्यानंतर ६ महिन्यांच्या कालावधीत ज्या क्षेत्रासाठी प्रकल्पग्रस्त मागणी/अर्ज करतील, असे क्षेत्र प्रचलीत नियमानुसार संपादन करण्याची कार्यवाही करण्यात येईल. परंतु, ६ महिन्यांच्या कालावधीत ज्या क्षेत्रासाठी प्रकल्पग्रस्तांनी मागणी/अर्ज केला नाही, अशी प्रकरणे.

६. कार्यपद्धती :-

ज्या पाटबंधारे प्रकल्पाच्या लाभक्षेत्रातील स्लॅबपात्र जमिनींच्या ७/१२ उताऱ्यावरील इतर हक्कामध्ये हस्तांतरण निर्बंधबाबतचे “पुनर्वसनासाठी राखीव” म्हणुन नोंदविण्यात आलेले शेरे कमी करणेसंदर्भात उचित निर्णय घेणे आवश्यक आहे, अशा प्रकरणांचा समिती आढावा घेऊन समितीच्या स्वयंस्पष्ट अभिप्रायासह खालील विवरणपत्रामध्ये प्रस्ताव आवश्यक त्या कागदपत्रांसह विभागीय आयुक्तांमार्फत शासन मान्यतेसाठी सादर करील.

जिल्हा-तालुक्याचे नाव

अनुक्रमांक	गावांचे नाव	बंदी ठेवण्यात आलेले गट नं.	हस्तांतरण निर्बंध लादण्यासाठीच्या अधिसूचनेचा दिनांक	लाभक्षेत्रात सिंचन सुविधा उपलब्ध नाहीत व भविष्यातही उपलब्ध होण्याची शक्यता नाही, असे गट नं.	लाभक्षेत्रात सिंचन सुविधा उपलब्ध आहेत तसेच, काही क्षेत्रांना भविष्यात विविध मार्गाने सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध होणे प्रस्तावित आहे, असे गट नं.	अभिप्राय
------------	-------------	----------------------------	---	---	---	----------

७. जिल्ह्यातील पुनर्वसन अधिनियमानुसार अधिसूचित झालेल्या पाटबंधारे प्रकल्पांतर्गत लाभक्षेत्रांमध्ये सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध नाहीत व भविष्यातही सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध होण्याची शक्यता नाही, त्याबाबत संबंधित प्रकल्प यंत्रणेच्या अधिकाऱ्यांकडून अहवाल मागविणे तसेच राज्यातील पाटबंधारे प्रकल्पांच्या लाभक्षेत्रामधील ज्या स्लॅबपात्र खातेदारांच्या जमिनींना सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध आहेत किंवा भविष्यात सिंचनाच्या सुविधा उपलब्ध होणार आहे, अशा जमिनींच्या हस्तांतरणास निर्बंध लादण्यासाठीच्या अधिसूचनेच्या दिनांकबाबतचा अहवाल संबंधित अधिकाऱ्यांकडून मागविणे व सदर अहवालाचे आधारे लाभक्षेत्रांमधील स्लॅबपात्र जमिनीच्या ७/१२ मधील इतर हक्कातील “पुनर्वसनासाठी राखीव” असे शेरे कमी करण्यासंदर्भात उचित निर्णय घेण्याबाबतच्या प्रस्तावासंदर्भात शासन मान्यतेने वरील विहीत कार्यपद्धतीनुसार कार्यवाही करण्यात येईल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात येत आहे. त्याचा संकेतांक २०२२०११८१५४६१६६०१९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(संजय जगताप)

कक्ष अधिकारी, महसुल व वन विभाग

प्रति,

- १) मा. राज्यपाल महोदयांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- २) मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
- ३) मा. उप मुख्यमंत्री महोदयांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ४) मा. मंत्री (मदत व पुनर्वसन) महोदयांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ४) मा. राज्यमंत्री (मदत व पुनर्वसन) महोदयांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
- ५) प्रधान सचिव (आपत्ती व्यवस्थापन, मदत व पुनर्वसन) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई,
- ६) प्रधान सचिव (जलसंपदा) यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई
- ७) महालेखापाल - १ (लेखापरीक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र, मुंबई,
- ८) महालेखापाल-२ (लेखापरीक्षा लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र, नागपूर
- ९) विभागीय आयुक्त (सर्व)

- १०) जिल्हाधिकारी (सर्व)
- ११) अप्पर जिल्हाधिकारी (सर्व)
- १२) जिल्हा पुनर्वसन अधिकारी (सर्व)
- १३) कार्यासन र-३, र-४, र-८ व र-१२ महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
- १४) निवड नस्ती, कार्यासन र-१. महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.